

VN/15101/2024

☐	Määräys
☐	Ohje
☒	Suositus

Säännökset, joihin määräysten/ohjeiden antaminen perustuu
Vanhuspalvelulaki (980/2012) 3a§, sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 46b§

Kohderyhmät
Hyvinvointialueet, palveluntuottajat, koulutuksen järjestäjät, valvontaviranomaiset

Voimassaoloaika
Toistaiseksi

Suositus hoiva-avustajan tehtävänkuvasta, osaamisvaatimuksista ja niihin vastaavasta koulutuksesta iäkkäiden palveluissa

Tausta

Sosiaali- ja terveydenhuollossa on syntymässä ja osin jo syntynyt voimakas työvoimavaje. Yksi keino vastata kasvavaan työvoimatarpeeseen on ollut tehtävärakenteiden uudelleen arviointi ja avustaviin hoidon ja huolenpidon tehtäviin sijoittuvan koulutuksen muodostaminen. Avustava tehtävä mahdollistaa toimintayksiköissä työnjaon ja ammattihenkilöiden keskittymisen ammatillista osaamista vaativiin tehtäviin. Pääosa toimintayksiköiden henkilöstöstä on jatkossakin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Päävastuu iäkkään asiakkaan hoidosta ja huolenpidosta on aina sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöllä. Lainsäädäntö edellyttää, että kaikissa työvuoroissa on riittävä määrä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Hoiva-avustajakoulutuksen on todettu olevan hyvä koulutus alalle tuloon ja sitä kautta työllistytään hyvin avustaviin hoidon ja huolenpidon tehtäviin.

Sosiaali- ja terveysministeriö antoi ensimmäisen hoiva-avustajan tehtäviä ja koulutusta koskevan suosituksen syksyllä 2020. Suosituksen antamista edelsi useita erilaisia vaiheita.

Sosiaali- ja terveysministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö käynnistivät vuonna 2011 yhteisen kehittämishankkeen (HYVÄ-hanke), jonka tarkoituksena oli avata väylä avustaviin hoidon ja huolenpidon tehtäviin iäkkäiden palveluissa. Koulutus järjestettiin työvoimakoulutuksena yhteistyössä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa.

Laatusuosituksessa hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi vuosille 2017–2019 suositeltiin, että hoiva-avustajat laskettaisiin mukaan henkilöstömitoitukseen, mutta että he eivät voi olla yksin työvuorossa eivätkä vastata lääkityksistä.

Iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoitusta koskevan 1.10.2020 voimaan tulleen vanhuspalvelulain muutoksen (980/2012; L 565/2020) ja sitä koskevan hallituksen esityksen (HE 4/2020), mukaan hoiva-avustajat voidaan laskea mukaan henkilöstömitoitukseen siltä osin kuin he osallistuvat välittömään asiakastyöhön, sillä rajauksella, että he eivät voi työskennellä työvuorossa yksin eivätkä vastata lääkityksistä. Vanhuspalvelulaissa ja edellä mainitussa hallituksen esityksessä on määritelty välitön asiakastyö ja välilliseen työhön kuuluvat tehtävät, joita ovat esimerkiksi siivous, ruuanvalmistus ja

VN/15101/2024

pyyikkihuolto, joita suoritetaan ilman asiakasta. Hoiva-avustajien tehtäviin voi sisältyä sekä välitöntä että välillistä työtä, mutta välilliseen työhön kuluva aikaa ei huomioida henkilöstömitoituksessa.

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon perusteet on uudistettu ja ne otetaan käyttöön 1.8.2024. Uudistuksen tavoitteena on ollut, että tutkinnon perusteet vastaavat työelämän tarpeisiin, tutkinto muodostuu loogisesti eri tutkinnon osista, perusteet antavat puitteet luotettavalle ja monipuoliselle arvioinnille, perusteissa käytetty kieli on selkeää ja antavat elinikäisen oppimisen avaintaidot. Perusteiden uudistamisen vuoksi myös hoiva-avustajan koulutukseen sisältyvät opintokokonaisuudet muutetaan vastaamaan uusia tutkinnonosia.

lääkäiden palvelujen kotiin annettavia palveluja koskevan uudistuksen (790/2022) myötä säädetyssä sosiaalihuoltolain 46 b pykälässä todetaan, että kotihoitoon kuuluvat kotikäynnit sekä niitä toteuttavien työntekijöiden päivittäiset työtehtävät ja työajat on suunniteltava muun ohessa niin, että kotikäyntiä toteuttavan tai siihen osallistuvan työntekijän osaaminen vastaa kotikäyntiin sisältyvien tehtävien edellyttämää osaamista. Lain esitöiden (HE 231/2021) mukaan kotihoidon asiakastyö edellyttää pääsääntöisesti sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilön osaamista. Kotikäynteihin voi kuitenkin sisältyä sellaisiakin tehtäviä, joiden suorittamiseen riittää myös hoiva-avustajan koulutus. Näin voi olla etenkin, jos hoiva-avustaja on koulutuksensa lisäksi saanut vahvan perehdytyksen kotihoidon tehtäviin ja jos hän tehtäviä suorittaessaan voi saada ohjausta sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöltä. Hoiva-avustajien osaaminen voi peseytymisessä, pukeutumisessa ja ruokailussa avustamisessa asiakkaan tarpeista riippuen soveltua myös kotihoitoon. Myös ulkoilu asiakkaan kanssa hänen toimintakykynsä ylläpitämiseksi voi hyvin soveltua hoiva-avustajan tehtäväksi. Jos kotikäynnillä tarvitaan samanaikaisesti kahta työntekijää, heistä toinen voi joissakin tapauksissa olla myös hoiva-avustaja.

Valmistelu

Suositus on valmisteltu aiemman suosituksen pohjalta ja siihen on tehty tarvittavat päivitykset mm. uudistuneiden sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon perusteiden ja kotiin annettavia palveluja koskevan lainsäädännön muutosten ja Turvallinen lääkehoito-oppaan (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2021:6) perusteella. Valmistelu on tehty yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön sekä Opetushallituksen edustajien kanssa. Asiaa on myös käsitelty yhdessä keskeisten työmarkkinajärjestöjen, koulutusorganisaatioiden, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, valvontaviranomaisten, hyvinvointialueiden ja hyvinvointialueita edustavan hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n edustajien kanssa.

Tehtävänkuva ja osaamisvaatimukset

Välittämässä asiakastyössä hoiva-avustajat työskentelevät avustavissa hoidon ja huolenpidon tehtävissä. Työtehtävät liittyvät asiakkaiden perustarpeista huolehtimiseen ja niissä avustamiseen, kuten

- peseytyminen
- pukeutuminen
- ruokailu
- liikkuminen
- ulkoilu
- toimintakyvyn ylläpitäminen ja sosiaalisen kanssakäymisen edistäminen soveltuvin osin

VN/15101/2024

Hoiva-avustajan tehtävissä työskentelevän työntekijän on kyettävä ohjaamaan ja avustamaan asiakkaita päivittäisissä toiminnoissa ja huolehtimaan heidän hyvinvoinnistaan, terveydestään ja turvallisuudestaan. Vuorovaikutus asiakkaiden ja muiden työntekijöiden kanssa edellyttää hyviä vuorovaikutustaitoja sekä ryhmätyötaitoja. Tehtävien hoitamisessa tarvitaan myös oma-aloitteisuutta ja vastuullisuutta. Työ edellyttää riittävää suomen tai ruotsin kielen suullista ja kirjallista taitoa. Riittävää kielitaitoa arvioitaessa on huomioitava työntekijän työtehtävien edellyttämät vaatimukset, kuten kirjaaminen sekä asiakkaiden ja omaisten kanssa kommunikointi.

Koulutuksen sisältö ja laajuus

Hoiva-avustajan koulutus ei ole tutkinto vaan muodostuu kolmesta tutkinnon osasta. Hoiva-avustajan välittömän asiakastyön tehtävien osaamisvaatimuksia vastaavat sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon osat ovat:

- Asiakkaan kohtaaminen ja ohjaaminen 20 osp
- Hyvinvoinnin ja toimintakyvyn edistäminen 25 osp
- Asiakkaan toimintakyvyn vahvistaminen 15 osp

Tutkinnon osat antavat hoiva-avustajalle perusosaamista hoidosta ja huolenpidosta sekä toimintakyvyn vahvistamisesta erityisesti painottuen iäkkäisiin asiakkaisiin. Tutkinnon osiin kuuluu myös sellaisia sisältöjä, joita hoiva-avustajan tehtävissä toimiminen ei edellytä ja työnantajan tulee huolehtia siitä, että hoiva-avustajan työnkuva koostuu edellä mainituista asiakkaan päivittäisissä toiminnoissa avustamiseen liittyvistä tehtävistä, eikä niihin sisällytetä vain ammattihenkilöille kuuluvia tehtäviä.

Hoiva-avustajan tehtävissä voi vakituisesti toimia suoritettuaan hyväksytysti edellä mainitut ammatilliset tutkinnon osat, yhteensä 60 osaamispisteen laajuisen kokonaisuuden. Hoiva-avustajan tehtäviin kuuluvia tutkinnon osia suorittava opiskelija voi toimia hoiva-avustajan tehtävissä, kun hänen valmiutensa ja osaamisensa on riittävää tehtävien suorittamiseen. Työnantaja vastaa aina siitä, että työntekijällä on riittävät valmiudet ja osaaminen hänelle annettuihin työtehtäviin.

Mikäli henkilöllä on aiempaa tehtävän hoitamiseen soveltuvaa koulutusta ja/tai osaamista, on koulutuksen järjestäjän tehtävänä selvittää ja tunnistaa opiskelijan aiemmin hankkima osaaminen tämän esittämien asiakirjojen ja muun luotettavan selvityksen perusteella. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on tunnustaa opiskelijan aiemmin hankkima osaaminen, joka vastaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita. Osaamisen tunnustaminen tehdään laissa säädettyjen asiakirjojen ja muun selvityksen perusteella. Lähtökohtana on, että jos opiskelija on jo hankkinut ko. tutkinnon osan /osien osaamisen, koulutuksen järjestäjä tunnustaa opiskelijan aiemmin hankkiman osaamisen. Jos aiemmin osoitettua osaamista ei ole osoitettu näytössä, hänet ohjataan suoraan näyttöön osoittamaan osaaminen. Mikäli osaamista tulee joiltakin osin hankkia lisää, hän hankkii vain puuttuvan osaamisen ja sen jälkeen hänet ohjataan työpaikalla osoitettavaan näyttöön.

Lääkehoito ja siihen liittyvä osaaminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköissä lääkehoitoa toteuttavat ensisijaisesti lääkehoitoon koulutetut sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt. Lääkehoidon toteuttamiseen liittyvät tehtävät ja vastuut kuvataan yksikön lääkehoitosuunnitelmassa.

Hoiva-avustaja ei ole sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilö, joten pääsääntöisesti hoiva-avustajat eivät osallistu lääkehoidon toteuttamiseen eikä hoiva-avustajan koulutus sisällä lääkehoitokoulutusta. Jos työnantaja kuitenkin arvioi, että ympärivuorokautisen hoidon tai kotihoidon toimintayksikön toiminnan

VN/15101/2024

kannalta hoiva-avustajien osallistuminen lääkehoitoon on välttämätöntä, tulee hoiva-avustaja kouluttaa lääkehoidon tehtäviin, hänen osaamisensa tulee varmistaa ja hänellä tulee olla kirjallinen lääkehoitolupa. Lääkehoitolupa on asiakas- tai lääkekohtainen. Hoiva-avustaja voi koulutuksen ja luvan saatuaan antaa valmiiksi jaettuja lääkkeitä luonnollista tietä, mutta ei huumausainelääkkeitä tai pääasiassa keskushermostoon vaikuttavia lääkkeitä. Asiakkaiden lääkehoidon kokonaisuudesta vastaa aina ammattihenkilö.

Omavalvonta

Asiakkaan tarvitseman hoidon ja huolenpidon turvallinen ja asianmukainen toteuttaminen edellyttävät henkilöstön riittävyyden ja osaamisen varmistamista. Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) mukaan palveluntuottajan on laadittava palveluysiköittäin päivittäisen toiminnan laadun, asianmukaisuuden ja turvallisuuden varmistamiseksi sekä asiakas- ja potilastyöhön osallistuvan henkilöstön riittävyyden ja osaamisen seuranta varten omavalvontasuunnitelma, joka kattaa kaikki palveluysikössä palveluntuottajan ja sen lukuun tuotetut palvelut. Palveluntuottaja ja toimintayksikön vastuhenkilö vastaavat siitä, että omavalvontasuunnitelmaa toteutetaan päivittäisessä toiminnassa palveluja tuottaessa.

Omavalvontasuunnitelmassa on hyvä arvioida riskit ja kuvata toimintayksikön henkilöstöryhmien työtehtävät ja niiden välinen työnjako sekä prosessit, joilla varmistetaan hoiva-avustajien tehtävien asianmukaisuus esimerkiksi kotihoidossa yksin työskenneltäessä.

Koulutuksen täydentäminen tutkinnoksi

Mikäli hoiva-avustajan koulutukseen kuuluvat tutkinnon osat suorittanut myöhemmin hakeutuu suorittamaan sosiaali- ja terveysalan perustutkintoa kokonaisuudessaan, aiemmin osoitettu osaaminen tunnustetaan ja tunnustetaan ammatillisen koulutuksen lainsäädännön edellyttämin henkilökohtaistamismenettelyin osaksi tutkintoa.

Lisätietoja

Neuvotteleva virkamies, Satu Karppanen, etunimi.sukunimi@gov.fi

Jakelu

Hyvinvointialueet

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy

Aluehallintovirastot

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira

FIMEA

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Opetushallitus

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Työ- ja elinkeinoministeriö

Super ry

VN/15101/2024

Tehy ry

JHL ry

Talentia ry

Hyvinvointiala HALI ry

KT ry

kunnat